

Tieteen ja tiedon perusteet

5. Ihmistieteet

Tomi Kokkonen

25.–27.9.2023

Mitä ovat ihmistieteet?

Kohde: **ihmisen toiminta**, sen **syyt**, **"tuotteet"** ja **seuraukset**

Yhteiskuntatieteet

- tutkimuskohde: ihmisten sosiaalinen toiminta, sosiaaliset rakenteet, instituutiot ja mekanismit ja niiden seuraukset
- "perustieteet": sosiologia, valtio-oppi ja taloustiede

Kulttuurintutkimus

- kulttuuristen merkitysjärjestelmien, normien, traditioiden jne. tutkimus
- "perustiede": kulttuuriantropologia; muita esim. uskontotiede ja folkloristiikka

Taiteentutkimus

- eri taidemuotojen toimintaperiaatteiden tutkimus
- kirjallisuustiede, musiikkitiede, elokuvatutkimus jne.
- linkittyy taidekritiikkiin ja oppineisuuteen kohteesta

Mitä ovat ihmistieteet?

Historia

- ihmisen toiminnan (ja sen tuotteiden) historiaa
- poliittinen, kulttuurihistoria, talous- ja sosiaalhistoria, aatehistoria, ”yleinen historia”
- ei vain tapahtumien kuvailua, vaan tapahtumien ymmärtämiseksi oleellisen esittämistä
- joskus selittävää (esim. historiallinen sosiologia: sosiologiaa historiallisista tapahtumista; historiallisten narratiivien rakenne)

Kielen ja kommunikaation tutkimus

- yleinen kielitiede, yksittäisten kielten filologiat, puheentutkimus, viestinnätutkimus
- kieli kulttuurisena järjestelmänä, kieli psykologisena ilmiönä, kieli sosiaalisen vuorovaikutuksen muotona

Käyttäytymistieteet

- psykologia, kognitiotiede, neurotiede, käyttäytymisgenetiikka, biologinen antropologia, evoluutiopsykologia
- rajapinta ihmistieteiden ja luonnontieteiden välissä

Ihmistieteistä yleensä

Tavoitteena kulttuuristen ja yhteiskunnallisten järjestelmien ja ilmiöiden **ymmärtäminen**

Kosketuspintana havainnot:

- **kvantitatiivinen tutkimus** (numeerinen data): tilastotieto, yhteiskuntaa koskevat ”mittaukset”
- **kvalitatiivinen tutkimus**: tekstilähteet, haastattelututkimukset, osallistuva tutkimus
- kvantitatiivinen tutkimus ilmiöiden todentamisena, kvalitatiivinen tutkimus mekanismien jäljittämisenä?
- pelkkä numeerinen data voi johtaa harhaan jos ei tunne mekanismeja

Tutkijan havainto- ja tulkintakyky keskiössä kvalitatiivisessa tutkimuksessa

- havaintojen suurempi epävarmuus ja teoriapitoisuus – ei kierrettävissä, mutta koulutetut tutkijat ovat parempia kuin maallikot tekemään havaintoja ja päätelmiä
- triangulaatio: saman ilmiön tutkiminen usealla tavalla
- kaikkea ei voi tutkia kvantitatiivisesti
- teoreettisen ja metodologisen keskustelun ja sisäisen kritiikin tärkeys

Ymmärtäminen kykynä ja tuntemuksena

Ymmärtäminen *kykynä*

- esim. kielen ymmärtäminen: kyky käyttää sanoja ja kielellisiä rakenteita oikein
- laitteen toiminnan ymmärtäminen: kyky käyttää sitä; kyky purkaa osiin, löytää vika ja korjata se
- edellyttää tietoa osien suhteesta toisiinsa (holismi)

Ymmärryksen *tuntemus* (*sense of understanding*)

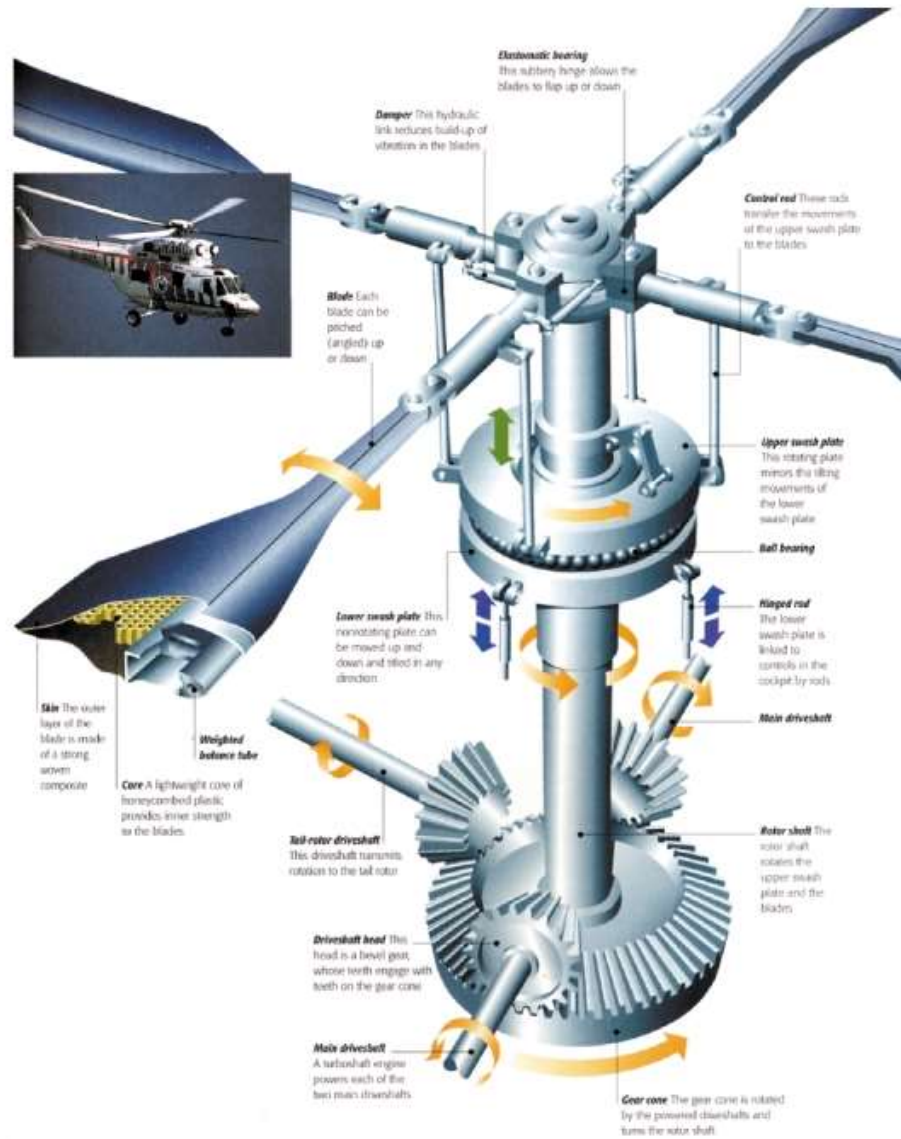
- kokemus, että ymmärtää
- metakognitiivinen tila, jonka funktio on:
 - osaanko jo vai enkö osaa? (oppiminen)
 - kannattaako yrittää? (toiminta)

Vaarana *ymmärryksen illuusio*

- ihmiset *tyypillisesti* yliarvioivat ymmärryksensä uusissa asioissa
- ymmärrykset tuntemus kalibroitu kokemuksen myötä
- esim. ”kokonaisuuden ymmärtäminen” ilman yksityiskohtia, sanan yhdistäminen asiaan ilman tarkemman merkityksen ymmärtämistä

(a) What people think they know

(b) What people really know

Ihmistieteet arkiymmärryksen korjaajina

Arkihavaintojen ylittäminen

- kumuloituva, systemaattinen havaintojen kerääminen
- aineistot: tilastot, tekstit, esineistö, haastattelut, osallistuva tutkiminen jne.
- teoreettiset ja metodologiset välineet: havainnon tulkinta ylittää välittömästi havaitun
- kollektiivisuus: subjektiivisten vinoumien korjaaminen

Arkiajattelun ylittäminen: arkiymmärryksen korvaaminen tieteellisellä

- teoreettiset jäsennostavat ovat arkikieltä tehokkaampia
- arkiennakkoluulojen ja arvojen aiheuttamien vinoumien tiedostaminen
- tieteenalojen sisäinen kritiikki oleellista – tieteenalan ulkopuolinen kritiikki menee usein näennäistieteen puolelle

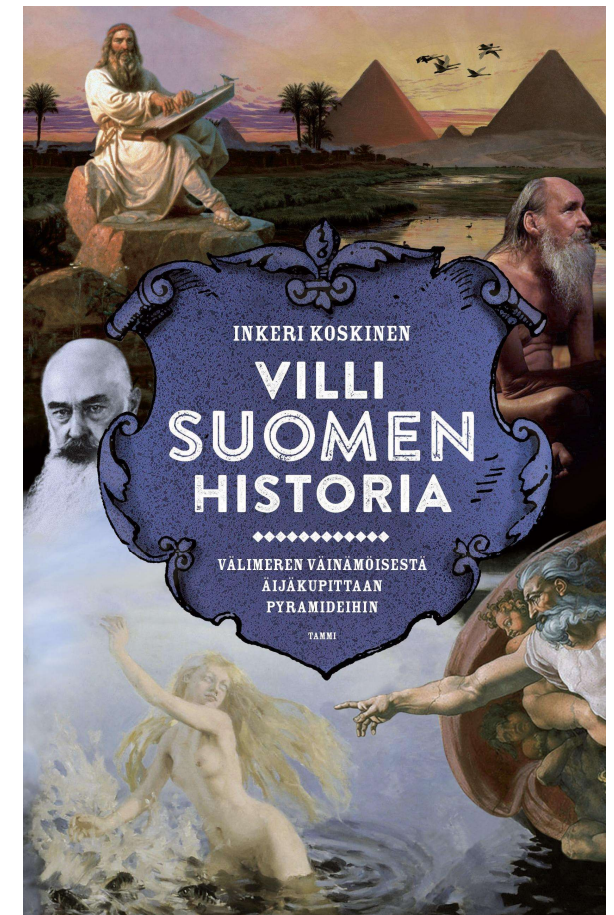
Ihmistieteet arkiymmärryksen korjaajina

Objektiivisuuden mahdollisuus?

- ei kokeellisuutta, havaintoaineistojen tuottamisen niukkuus, yksilön suurempi rooli kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mutta...
- ...yhteisöllinen kritiikki vähentää subjektiivisuutta
- ...myös teoreettiset ja metodologiset välineet kehittyvät
- ...koulukuntaisuus *kasvattaa* objektiivisuutta, jos koulukunnat kilpailevat ja pyrkivät vastaamaan toistensa haasteisiin

Humanistisen tutkimuksen tieteellisyys: kontrastina *humanistiset pseudotieteet*

- ks. Inkeri Koskinen (2015): *Villi Suomen historia* (tieteenfilosofinen katsaus suomalaisuutta koskeviin pseudotieteellisiin teorioihin ja miksi ne ovat pseudotiedettä)

Evidenssin niukkuus: erehtyväisyyden tiedostaminen

Esim. historiantutkimus

- yksittäinen tapahtuma, useita mahdollisia tulkintoja (mutta mikä tahansa ei käy)
- oletukset siitä, mitä tapahtui, voivat vaikuttaa havaintoaineiston tulkintaan (esim. tekstin ajoitus, missä tilanteessa se on kirjoitettu, kenelle, ja mitä sillä on yritetty saavuttaa)

”Kuinka mahdollista” -selitykset

- voidaan kuvailla tapahtumakulku, joka *selittäisi* tutkittavan asian ja sopii yhteen evidenssin kanssa
- miksi Caesar aloitti sisällissodan? miksi hänet murhattiin?
- ei kerro, mitä tapahtui, mutta poistaa ”mysteerin”
- selityksen etsiminen voi kasvattaa ymmärrystä tilanteesta
- eri selitysten välillä ei useinkaan keinoa valita
- usein myös esim. taloustieteen mallien luonne

Näkökulmat kohteen rajaamisessa

Tutkimuskohteen kausaalinen kompleksisuus

- mihin tahansa tapahtumaan on useita vaikuttavia tekijöitä
- esim. Caesarin valtaannousu: Caesarin psykologia, keskeisten toimijoiden valinnat ja reaktiot toisiinsa, Rooman taloudellinen rakenne ja poliittinen tilanne jne.
- selitys riippuu myös siitä, kuinka kauas (tai syväälle ilmiöön) mennään: välittömät syyt vs. rakenteet vs. selitys olosuhteille

”Jokainen sukupolvi kirjoittaa oman historiansa”

- tutkimuskysymys määrittelee, millaisia selityksiä haetaan
- kun yhteiskunnallinen tilanne muuttuu, voi muuttua se, mitkä tekijät tuntuvat kiinnostavimmilta
- esim. fasismien nousu 1930-luvulla: vertaaminen nykyaikaan
- ”Historia ei toista itseään, mutta se rimmaa.” (Mark Twain)
- ”Historia toistaa itseään, ensin tragediana, sitten farssina.” (Karl Marx)

Tekstin tulkinta

Esimerkki: Hamlet kiirastulella

Mikä on Hamletin motivaatio?

- riippuu tulkintanäkökulmasta

Näytelmän historiallinen konteksti:

- siirtyminen protestantismiin poisti kiirastulen
- ihmisten epävarmuus, kuolleiden muistaminen
- vanhan Hamletin haamu ei sano ”kosta” vaan ”muista”
- keskeistä kirjoittamiskontekstissa, merkityksetön myöhemmin

”Intentioharha”: tekstin merkitys ei ole se, mitä kirjoittaja halusi

- kieli yleensä ei toimi niin – jos muut eivät näe tekstissäni purevaa satiiria, sitä ei siinä ole
- episteemiset ongelmat: mistä tiedämme? tietääkö kirjoittajakaan?
- tulkinnat elävät ja *ne* ovat mielekäs tutkimuskohde

Esim. psykoanalyysin muotikaudella Oidipus-kompleksi oli mielekäs tapa tulkita Hamlettia

Tekstin tulkinta

Esimerkki: Raamatun tulkinta

Esim. vanhatestamentillisen tekstin merkitys kenelle?

- 1) Kirjoittajalleen / kirjoitusajan yhteisölle
- 2) Varhaiskristityille
- 3) Nykykristityille
- 4) Nykyjuutalaisille

Ei ole olemassa tutkimuskysymyksestä riippumatonta vastausta

”Dogmaattisten tekstien” normatiivinen (ei-tiedollinen) luenta:

- lakitekstit, poliittiset ohjelmat jne.
- tekstile annetaan auktoriteetti
- tulkintakehikot ja tarpeet muuttuvat

Tekstin tulkinta

Tekstin *merkitysten* ymmärtäminen

- merkitys *kenelle?*
- merkitykset ovat *relaationaalisia*

Merkitysten *holistisuus* ja *kontekstuaalisuus*

- merkitys riippuu kontekstista ja muista merkityksistä
- tekstin ymmärtäminen kokonaisuutena
- ymmärtämiselle on oleellista kontekstualisointi: mistä ja kenen näkökulmasta tulkintaan?
(→ *onnistumiskriteerit*)

Merkitysten *tyhjentyvättyys* ja *historiallisuus*

- uusi konteksti tai (mielekäs) tulkintaperspektiivi voi muuttaa tai tuoda uusia merkityksiä
- tutkijan tehtävä ei kerrota ”oikeaa” tulkintaa tai viitekehystä, vaan merkitys valitussa viitekehyksessä

Sama pätee kaikkiin kulttuurisiin merkityksiin

Tekstin tulkinnan lajeja

1) Teksti *havaintoaineistona*

- esim. kulttuurisen kehyksen tai historiallisen tapahtuman selvittäminen
- päätelmien tekeminen tekstistä: tekstin tuottamisen kontekstin arvioiminen (*teoriat havaintoaineiston tuottamisesta*) → tulkitseminen todistusaineistoksi ilmiöstä

Esim. Uusi Testamentti lähteenä varhaiskristittyjen tutkimiseen

- esim. keskusteluja, joissa ei järkeä tapahtumakontekstissa, mutta kertovat kirjoituskontekstin opillisista kiistoista
- menetelmiä selvittää asioita historiallisesta Jeesuksesta: tekstissä on esim. asioita, jotka eivät sovi narratiiviin, mutta pidetään mukana ja niitä ”pehmennetään” (nasaretilaisuus, Johannes Kastaja, aseellinen yhteenotto vangittaessa)

Tekstin tulkinnan lajeja

2) Tekstin merkityksen selvittäminen jollekin henkilölle

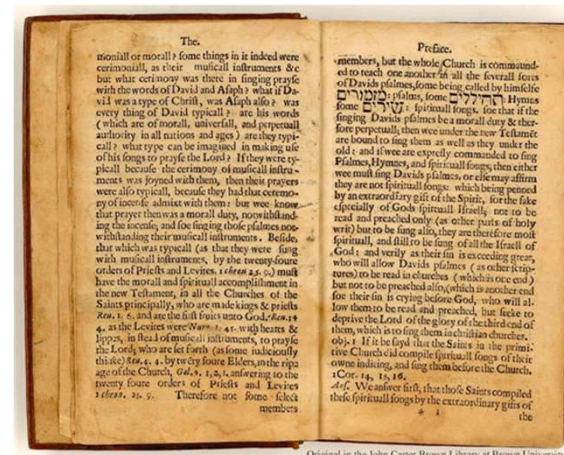
- esim. kirjoittajalle tai jollekin lukija(ryhmä)lle
- tekstin *suhteuttaminen* kulttuuriseen kehykseen (tulkinta määrätystä perspektiivistä)

3) Teksti itsessään

- esim. tekstin kieli ja rakenne

4) Dogmaattiset tieteet

- tekstillä on auktoriteettiasema
- tulkinnan tavoitteena soveltaminen

Original in the John Carter Brown Library at Brown University

Tekstin tulkinnan lajeja

5) Kirjallisuustieteellinen tulkinta

- myös kohdat 1, 2 ja 3
- samantapaista tulkintaa myös muussa taiteentutkimuksessa

5a) *Mahdolliset (mielekkäät) lukutavat*

- tekstin lukemisen syventäminen
- ei kriteerejä oikeille, mutta kylläkin väärille tulkinnoille

5b) *Dekonstruktio*

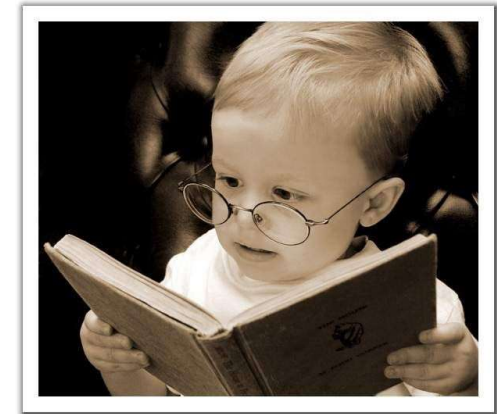
- eri merkitysten (ja niiden ristiriitojen) löytyminen (ja vaikuttaminen) tekstissä yhtä aikaa

5c) *Tekstuaaliset ilmiöt*

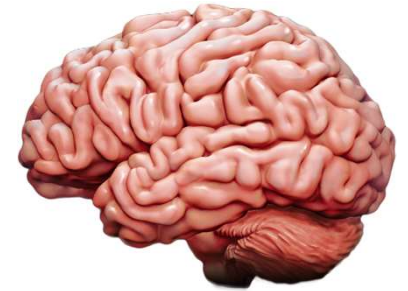
- miten *tekstin ominaisuudet* konstituovat mahdolliset tulkinnat? (teksti tai sen osa, esim. kirjallinen hahmo)

5d) *Teksti havaintoaineistona kirjallisesta ilmiöstä*

- esim. lajityyppi (genre), pastissi, postmodernismi jne. – ilmiön tarkastelu vaatii teoreettisen jäsennyksen

Ihmisen toiminnan selittäminen

Kognitio ja aivot: Marrin tasot (David Marr 1945–1980) ja tietokonemetafora

- 1) Komputationaalinen taso: ongelma, jonka kognitiivinen prosessi ratkaisee (syöte/ulostulo)
- 2) Algoritminen taso: kognitiivisen prosessin toiminta (esim. havainto, päättely, tunteet)
- 3) Implementaatiotaso: aivot (tai tietokone), konkreettiset kausaaliset prosessit
 - kognitiotiede ja kognitiivinen psykologia; systeemin toiminta ”eristettynä”

Kognition kaksi prosessityyppiä:

- 1) tiedostamaton, assosiatiivinen, automaattinen, nopea, modulaarinen, aluekohtainen
- 2) tietoinen pohdinta, (rajoitetusti) rationaalinen, hidas, asioiden yhdistäminen
 - yhteistoiminta tekee toiminnasta tarkoituksenmukaista normaaliolosuhteissa

Ihminen toimijana: ”kokonainen” ihminen sosiaalisessa ja muussa ympäristössään

- inhimillinen toiminta, motivaatio, taipumukset
- taipumusten ja kapasiteettien tutkiminen: sosiaalipsykologia, persoonallisuuspsykologia jne.
- yhteiskuntatieteet ja humanistiset tieteet

Toiminnan intentionaalisuus ja rationaalisuus

Toiminnan *intentionaalisuus*

- toiminnalla on aiottu päämäärä: se on suuntautunutta ja sillä on sisältö (eli se on *jonkin* tekemistä)
- toimintaan liittyy *halu* aiottuun asiintilaan ja *uskomuksia* siitä, miten tähän asiintilaan päästään

Toiminta on *instrumentaalisesti rationaalista*

- ihmisten uskomusjärjestelmät ovat kokonaisuuksia, joissa uskomukset linkittyvät sisältöjen perusteella
- ihmiset haluavat välineellisesti tehdä asioita, jotka seuraavat heidän päämääristään heidän uskomusjärjestelmänsä sisällä

Toiminnan tulkinta: mistä teossa on kyse, mihin pyrkimykseen toiminta liittyy?

Yksilönäkökulman riittämättömyys

Toimijan oma tulkinta voi olla puutteellinen

- ei-aiotut seuraukset, toiminnan kulttuuriset merkitykset
- onko tutkimuksen *pyrkimys* kuvata vain tutkittavan omia käsityksiä?
- rajoittuminen toimijan näkökulmaan rajoittaa tämän tiedollisiin rajoitteisiin (myös omista motiiveista)

Käyttäytymisellä voi olla *sosiaalisten tilanteiden*, *normien* ja *kulttuuristen merkitysten* ohjaamia syitä ja vaikutuksia

- systemaattisuutta, josta voi tehdä yleistyksiä
- kulttuuristen merkitysten ja vallitsevien normien tuntemus voi selittää toimintaa paremmin kuin yksilön uskomukset omasta toiminnastaan
- toiminnan tiedostamattomilla syillä ja vaikutuksilla voi olla sosiaalinen tai kulttuurinen funktio (rooli laajemmassa kontekstissa), joka on tutkimuksellisen kiinnostuksen kohde

Mitä on kulttuuri?

Biologisesti: ”pehmeä” perinnöllisyys – **kulttuuri siirtämisen mediumina**

- muu kuin geenit: peritty muokattu ympäristö (mukaan lukien esinekulttuuri), käyttäytymisen vaikutukset, symboliset järjestelmät
- sosiaalinen oppiminen: taidot, uskomukset, asenteet, normit, symboliset merkitykset (esim. kieli)
- ei vain ihmisen ominaisuus

Kulttuuri järjestelmänä: tietty kulttuurisesti siirtyvien asioiden kokonaisuus

- ei yleensä homogeeninen vaan sisäisesti varioiva
- määrittelevänä tekijänä eri yhteisöjen erot

Kulttuuri on ihmisen biologinen piirre

- evoluution tuote, perustuu psykologisiin kapasiteetteihin
- osa ihmisen käyttäytymisen plastisuutta

Kulttuuristen merkitysten ymmärtäminen

Kulttuuri: jaettujen merkitysten, uskomusten, sääntöjen ja tapojen järjestelmä

Merkityksen suhteellisuus

- merkitys on suhteessa tulkinnalliseen näkökulmaan
- merkitys on holistista: merkitykset riippuvat toisistaan
- merkityksillä on konteksti
- merkitykset muuttuvat

Tulkinnan päämäärä?

- kulttuurinen kehys
- yksilön toiminta (itselle, jollekin toiselle, tietyssä kontekstissa) – voi edellyttää kulttuurisen kehyksen ymmärtämistä

Sosiaalista ontologiaa: sosiaaliset säännöt

Regulatiiviset säännöt

- säätelevät toimintaa
- normatiiviset odotukset
- rikkomisesta rankaistaan

Konstitutiiviset säännöt

- jaetut merkitykset jotka määrittelevät toiminnan
- sääntöjä käytetään tekemään asioita
- esim. viittaaminen, kauppa, lahjan antaminen, äänestämisen, shakin säännöt
- sama sääntö voi olla regulatiivinen ja konstitutiivinen samaan aikaan

Kulttuuriset odotukset ja stereotypiat

- sisäistettyjä oletuksia siitä, miten käyttäytyään

Normien sisäistäminen

- sääntöjen oppiminen ja automatisoituminen

Sosiaalista ontologiaa: roolit ja performanssit

Performatiiviset aktit

- konstitutiivisten sääntöjen ohjaamaa toimintaa
- esim. avioliiton solmiminen, lain säätäminen, viittaaminen

Konstitutiiviset roolit

- konstitutiivisten sääntöjen ohjaamia
- tuovat mukanaan kykyjä (*performatiiviset aktit*) ja valtasuhteita
- esim. poliisi, pappi, tuomari, opettaja, sukupuoliroolit

Konstitutiivisia sääntöjä pitävät yllä yksilöt

- yksilöt *voisivat* toimia toisinkin: ei yliyksilöllisiä vaikuttavia voimia
- yksilöt ylläpitävät sääntöjä ja rooleja *käyttämällä* niitä (**uusintaminen**: jatkuva konstituutio)
- mutta: yksittäinen henkilö ei voi vaikuttaa niiden sisältöön

Sosiaalista ontologiaa: sosiaaliset instituutiot

Sosiaaliset instituutiot: sosiaalisen todellisuuden ”oliot”

- raha, avioliitto, valtiot, lait, omaisuuden vaihto jne.
- ovat olemassa, koska *kollektiivisesti uskomme* niin: sosiaalisia konstruktioita

Kollektiiviset uskomukset ja päämäärät

- yksioiden jakamia uskomuksia ja päämääriä
- kaikki uskovat, että ”me uskomme x” tai että ”yleisesti uskotaan x”
- esim. uskomus setelin toimivuudesta rahana perustuu siihen, että kaikkien muiden oletetaan pitävän sitä rahana, ei sen itsenäiseen arvoon
- raha itsessään instituutiona epäintuitiivinen: se ei ole reaalin substanssi vaan ”syntyy tyhjästä” (nykyjärjestelmässä lainan antamisessa)

Sosiaalisen todellisuuden **todellisuus**

Toimijoista riippuvat ja riippumattomat ominaisuudet

- rahan fyysiset ominaisuudet ovat riippumattomia, rahuus riippuvaista
- jos kollektiivinen ylläpito lakkaa, ominaisuus katoaa

Riippumattous yksittäisestä toimijasta: tutkimuskohteesta voi olla objektiivista tietoa

- setelin rahuus ei katoa yksittäisen toimijan uskon puutteesta
- sosiaaliset instituutiot linkittyvät ja osa rakentuu toisten varaan – katoaminen vaikeaa

Miten ymmärtää kulttuuria?

Käyttäytymisen kuvaaminen ei riitä: ei kerro, mistä on kyse

Asettaminen tutkijan omaan viitekehykseen johtaa harhaan

Kulttuuristen merkitysten ja sääntöjen ymmärtäminen sisältäpäin

- kulttuurin opettelu; esim. etnometodologia
- kulttuurin *edustajataan* eivät ole oman kulttuurinsa asiantuntijoita
- mutta: kulttuurintutkijalla on *teoreettinen viitekehys* josta hän tarkastelee kohdettaan
- havaintojen tekeminen on taitolaji

Haaste: ennakkoluulojen ja omien arvojen pitäminen pois havainnoinnista

- kulttuurintutkijoiden taipumus *metodologiseen relativismiin*: esim. tutkimuskohteen uskomuksia ei kyseenalaisteta (osana tutkimusta)

Kulttuuri selittävänä tekijänä

Yksilöt eivät ole atomeja, vaan riippuvat toisistaan

- yksilönkehitys: ihminen kasvaa kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa oppii asioiden ja tekojen merkitykset
- sosiaaliset normit, muiden näkemykset jne. vaikuttavat (kausaalisesti) yksilön näkökulmiin, asenteisiin ja arvoihin
- toiminta ja ajattelu tapahtuvat kulttuurisessa kontekstissa, joka vaikuttaa päämääriin, toimintamahdollisuuksiin ja tekojen merkityksiin

Ylikorostamisen vaarana **kulttuurideterminismi**

- = kulttuuri paitsi selittää sosiaaliset faktat, myös määrää yksilön toiminnan, ajattelun jne.
- kulttuurit eivät ole yhtenäisiä eivätkä ihmiset kulttuurien marionetteja: yksilöt *käyttävät* kulttuurisia merkityksiä
- myös biologialla on merkitystä

Kulttuuri selittävänä tekijänä

Seurauksia yksilön toiminnan selittämiseksi:

- toimijan antamat merkitykset omalle toiminnalleen tulevat ympäröivästä kulttuurista, joten ympäröivä kulttuuri on tunnettava
- toiminnan merkitys ja seuraus kulttuurisessa kontekstissa voi olla toimijan itsensä tavoittamattomissa: kohteen itseymmärryksen tavoittaminen ei riitä
- mutta: *kulttuurit* eivät selitä kulttuurisia eroja, kulttuuriset erot *määrittelevät* ”kulttuurien” eroja

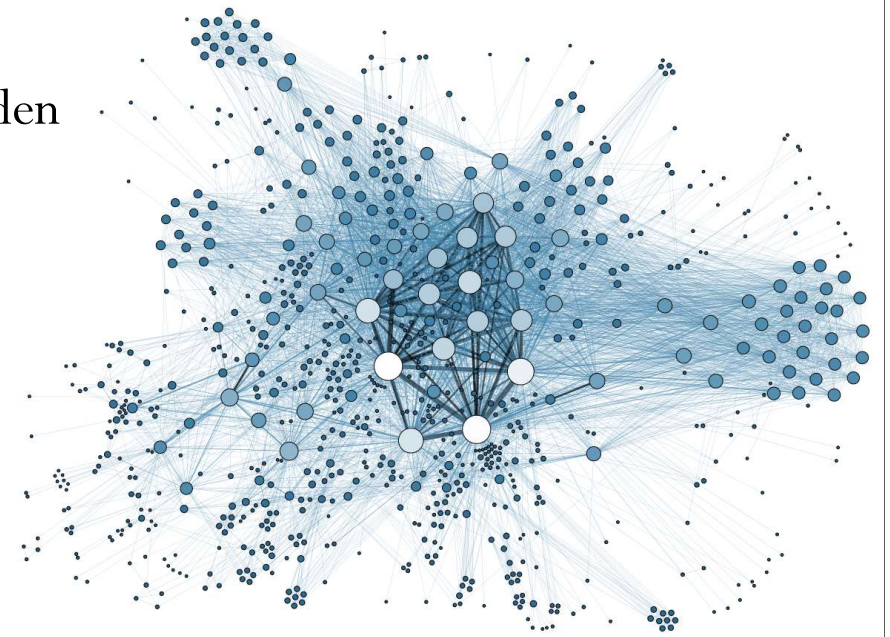
Kulttuurirelativismi?

- = eri kulttuurit elävät ”eri maailmoissa”, jotka ovat kulttuurisesti ja sosiaalisesti konstruoituja
- metodologinen periaate vai radikaali väite todellisuudesta?
- erilaiset kulttuuriset tavat kategorisoida todellisuutta ei tarkoita, että kategorisoitava todellisuus olisi erilainen

Sosiaaliset rakenteet ja mekanismit

Sosiaaliset rakenteet:

- kulttuuristen merkitysten, sosiaalisten instituutioiden ja sääntöjen kokoelma
- tavat, joilla sosiaaliset instituutiot ovat yhteydessä
- tavat, joilla yksilöt vuorovaikuttavat keskenään
- taloudelliset suhteet, omistussuhteet
- yhteiskuntaluokat, valtahierarkiat
- yksilöiden toiminta aiheuttaa rakenteet
- yksilön toiminta on rakenteiden rajoittamaa

Sosiaaliset mekanismit:

- sosiaaliset rakenteet vaikuttavat siihen, millaisia seurauksia teoilla on
- sosiaalinen mekanismi = sosiaalisten rakenteiden yhdistämä selityksellinen suhde
- yhteiskunnallisissa ilmiöissä voi olla säännönmukaisuuksia, jotka eivät palaudu yksilöiden toimintaan

Luonnolliset luokat

Yleistyksen tekeminen joukosta yksilöitä edellyttää perusteen tehdä yleistys juuri tästä joukosta

Luonnolliset luokat: todellisuus jakautuu ominaisuuksia jakaviin oliojoukkoihin

- esim. kaikki kultaiset asiat
- jaettu olemus -- soveltuu fysikaalisiin ja kemiallisiin luokkiin

Homeostaattiset ominaisuuskluusterit (HPC)

- esim. biologiset lajit
- joukko ominaisuuksia, jotka klusteroituvat kohdejoukossa
- kaikki eivät jaa kaikkia ominaisuuksia
- homeostaasi: klusteroitumisen vakaus
- on oltava mekanismi, joka aiheuttaa HPC:n
- esim. yhteinen polveutuminen + geenivirta populaation sisällä
- mekanismi oikeuttaa yleistysten tekemisen

Ihmisloukat

Ihmisissä voi olla HPC-loukia (muttei olemuksia)

- selittävänä tekijänä jokin mekanismi, ei pelkkä kuuluminen luokkaan
- mekanismit ovat kulttuurisia ja yhteiskunnallisia
- esim. sosiaalinen sukupuoli: käytäntöjen ylläpitämä sosiaalinen instituutio,
- historiallisia: muuttuvat mekanistisen perustan muuttuessa
- oikeuttavat yleistysten tekemisen

Loukat ovat usein abstraktioita eivätkä sovellu sellaisenaan yksilöihin

- samankaltaisuuden *perheyhtäläisyys*
- ”intersektionaalisuus”: sosiaalisten louklien päällekkäisyys
 - etnisyys, sukupuoli
 - sosio-ekonominen status ja tausta
 - koulutus ja ammatti
 - alueellinen alkuperä, kaupunki/maaseutu
- marxialinen ”loukka”: abstrakti tuotannollinen suhde

Ihmisloukkien vuorovaikutteisuus

Luokittelu itsessään voi olla luokkaa ylläpitävä mekanismi – **kehävaikutus**

Eri ryhmien kohtelevinen eri tavalla johtaa erilaisiin ihmisiin

- esim. sukupuolittunut kasvatus, asenteet, kulttuuriset merkitykset ja sosiaaliset odotukset
- erilaiset kokemukset, harjaantuminen erilaisiin asioihin
- kohdetta koskevat uskomukset voivat muuttua itseään ennustaviksi

Kohde voi sisäistää luokittelun

- esim. normit, sosiaaliset odotukset, kulttuuriset merkitykset ja ennakkoluulot
- kohde voi reagoida myös vastustamalla luokittelua

Tieteellinen tieto voi tulla osaksi luokittelua ja käytäntöjä

- esim. tilastolliset erot sukupuolieroista muuttuvat odotuksiksi
- psykologiset ja psykiatriset luokitukset: tieto ”omasta tyyppistä” voi saada korostamaan siihen kuuluvia piirteitä (tai päinvastoin)

Luokittelu voi olla ideologista

- myös tieteellisen tiedon voi ”valjastaa” ideologiseen käyttöön (esim. luovilla tulkinnoilla)